

Abstract

In this study what words are used in which levels is determined in teaching Turkish as a foreign language. It is obvious the importance of words in reading, speaking, listening, writing and grammar teaching as basic language skills. Owing the importance of said we have already primarily in teaching Turkish as a foreign language textbooks and books are shared educational material on the internet and there are so many reading books a few supportive. An important role is played for textbooks for teaching Turkish as a foreign language with the quality of basic resources that both show the structure of Turkish to reflect the vocabulary and the Turkish acquire four basic skills are tried to be made through these books. We selected twenty one books from five different publisher and determine vocabulary of these books as well. Collected data are examined with the descriptive research model and 5500 words target that should be considered is determined reaching by Gazi TOMER and Gökkuşluğu Turkish set. Doing vocabulary study is very helpful to learners who learn Turkish as a foreign language as the main language at the point of determining which words would be taught. Besides, vocabulary studies, the creation of basic vocabulary, the language of the insight into the development process, in making healthier than the words of the text analysis and will contribute to the understanding of the culture change movement. In this way each level based on the frequency of Turkish words and words with prepared textbooks learned more systematic and easy to work with its vocabulary of a language that may contribute to the next.

Key words: Word, textbook, vocabulary.

Özet

Bu çalışmada yabancı dil olarak Türkçe öğretilirken hangi seviyelerde, hangi kelimelerin kullanıldığı belirlenmiştir. Temel dil becerileri olan okuma, konuşma, dinleme, yazma öğretimi ve dil bilgisi öğretiminde sözcüklerin önemi ortadadır. Söz konusu öneme binaen Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde hâlihazırda elimizde öncelikle ders kitapları ve bu kitapları destekleyici nitelikte az sayıda okuma kitabı ile internet ortamında paylaşılan eğitsel materyaller vardır. Temel kaynak niteliği taşıyan yabancı dil olarak Türkçe öğretimine yönelik ders kitaplarına büyük sorumluluk düşmekte yani hem Türkçenin söz varlığını yansıtmaya hem Türkçenin yapısını göstermeye hem de dört temel beceriyi kazandırma işi bu kitaplar aracılığıyla yapılmaya çalışılmaktadır. Biz de yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan beş farklı yayınevinden yirmi bir kitap seçip bu kitaplardaki söz varlığının tespitini yaptık. Çalışmada toplanan verileri, betimsel tarama modeliyle inceledik ve olması gerektiği düşünülen toplam 5500 kelime hedefini Gazi TÖMER ve Gökkuşluğu Türkçe Öğretim setlerinin ulaştığını tespit ettik. Kelime varlığı çalışmaları yapmak, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin yanında ana dili olarak öğrenenler için de hangi kelimelerin öğretilmesi gerektiğinin belirlenmesi noktasında çok faydalı olacaktır. Bunun yanında kelime varlığı çalışmaları, temel söz varlığının oluşturulmasında, dilin gelişim süreci hakkında fikir edinmede, metin çözümlemelerinin daha sağlıklı yapılmasında ve kelimelerden hareketle kültür değişimini anlamada katkı sağlayacaktır. Bu şekilde Türkçede kelime ve her seviyeye göre hazırlanmış ders kitaplarıyla kelime sıklığı bunun yanında söz varlığı çalışmalarıyla daha sistemli ve kolay öğrenilir bir dil olmasına katkıda bulunabilir.

Anahtar Kelimeler: Kelime, ders kitabı, söz varlığı.

¹ Bu makale "Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Ders ve Okuma Kitaplarındaki Kelime Sıklığı ve Seviyelere Göre Sözcük Hazinesi Çalışması" adlı yüksek lisans tezinden uyarlanmıştır.

² Arş. Gör., Amasya Üniversitesi, e-posta: murataydin45@gmail.com

³ Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, e-posta: fatmaacik1@yahoo.com

Giriş

Dil, duygu ve düşünceyi insana aktaran, insan topluluklarını bir yığın ve kütle olmaktan çıkaran yaşayan bir iletişim aracıdır (Kaplan, 2006). Biz dil ile iletişim kurarken anlam ve görevi olan kelimelerden yararlanıyoruz. İfade etmek istediğimiz duygu veya düşünceyi kelimeler aracılığıyla insanlara aktarıyoruz. İnsan, içinden geçen duygu ve düşüncelerini başkalarıyla paylaşmak için kelimeleri kullanır (Özdemir, 1969). Dil ile ilgili önemli çalışmalar gerçekleştirmiş olan Porzig (2003), dilin kendini sürekli yenileyen dinamik bir kavram olduğunu gerçeklikten bir parçayı dış dünyadan bir olguyu kastetmek gücüne sahip ve bununla görevli olduğunu beyan etmiştir. Banguoğlu (1998) ise dili, insanların meramlarını anlatmak için kullandıkları sesli bir işaret sistemi ve en mükemmel anlatma vasıtası olarak tanımlamaktadır.

Söz varlığından kasıt bir dilde bulunan kelimeler, deyimler, atasözleri, kalıplaşmış ifadeler, terimler yani kullanımda olan dil yetisinin söz kısmında yer alan bölümdür. Kelime hazinesi ise dil yetisinin somut söz kısmında olan bölümdür. Söz varlığı oluşturmak sadece kelimelerin, deyimlerin, ikilemelerin açıklamaları verilerek sıralanması değildir. Bu kelimelerin hangi aşamalarda verilmesi gerektiği de üzerinde önemle durulması gereken bir husustur.

Dilin kültürün taşıyıcı olduğu düsturundan yola çıkarak söz varlığının kültür değerlerini, kavram dünyasını, yaşam biçimlerini öğrenmedeki rolü de unutulmamalıdır. Türkçenin söz varlığının yazılı ve sözlü edebi eserlerden yararlanarak tespit edilmesi; bu tespit sırasında kelimelerin kökenlerinden ziyade dilimizde kazandığı anlamlara ve inceliklere bakmak da fayda vardır.

Kelime

Kelime; Türkçe sözlükte şu şekilde tanımlanmıştır: “Anamlı ses veya ses birliği, söz, sözcük.” (TDK, 2005). Tanımdan da anlaşılacağı gibi kelimenin ses ve anlam özelliği taşıması gerekir. Çalışmamızda hem kelime hem de sözcük ifadesi birlikte yer almıştır. Tanımda geçen “söz” ise “Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, lakırdı, kelam, laf, kavi; bir veya birkaç heceden oluşan ve anlamı olan ses birliği, kelime, sözcük; bir konuyu yazılı veya sözlü olarak açıklamaya yarayan kelime dizisi” gibi tanımlar görülmektedir.

Kelime ile ilgili tanımlara bakıldığında farklı bakış açılarının olmadığı görülür. Korkmaz (2003), sözcüklerin bir veya birden çok heceli ses öbeklerinden oluştuğunu, tek başlarına zihindeki belirli kavramlara karşılık olan soyut ve somut söz kalıpları olduğunu söyler. Bunun yanında sözcüklerin somut ve soyut kavramlar arasında ilişki kurmaya yarayan dil birimleri olduğunu da ekler. Ergin ise sözcüğü (1977) anlamı veya gramer görevi bulunan ve tek başına kullanılan ses veya sesler topluluğu olarak ele almakta, tek başına anlamı olan ya da diğer kelimelerle kullanıldığında anlam kazanan dil birlikleridir” şeklinde tanımlamaktadır.

Kelimeler, bir veya birkaç heceden meydana gelmiş her dile göre ayrı olan anlam birlikleridir. İnsanın zihnindeki varlık ve kavramların yazıya yansıtılmış hâlidir. Bir varlık veya kavramı gördüğümüzde ya da aklımıza geldiğinde onu isimlendirdiğimiz kelime de zihnimizde yerini almaktadır. Bir nevi o kelimeyi ve kavramı zihnimizde depolamış olmaktadır.

Bir sözcüğün anlam değeri kazanması aynı cümledeki diğer sözcüklerle kullanımına bağlıdır. Sözcükler, belli bir kavramı kendi başlarına söze dönüştüren anlamlı birimlerdir (Aksan, 2006). Bu tanıma benzer diğer bir tanım ise Gencan (2001) şu şekilde yapmıştır: Anlamı olan ya da tümce kuruluşuna yarayan anlatım araçlarına sözcük denir.

Günümüz toplumunda standart düzeylerde yetişmiş bir kişinin kullanabileceği ya da anlayabileceği sözcükler on binlerle ölçülmektedir. Bu sözcükler kimi zaman bağımsızdır kimi zaman birleşimle sınırlıdır (Martinet, 1998). Sözcükler sayesinde dilin anlatım gücü ve zenginliği artmaktadır

Yöntem

Bu çalışmada yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki mevcut söz varlığının tespiti, hangi kelimelerin ne kadar sıklıkla kullanıldığı üzerinde durulacaktır. Bu çalışmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlar. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Önemli olan, bilinmek istenen şeyin gözlenip, belirlenebilmesidir (Karasar, 2012).

Araştırmada toplanan veriler kelime sıklığı ve söz varlığını belirlemeye yönelik olarak yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan beş farklı yayınevinin hazırladığı altı Türkçe öğretim setinden oluşan 21 ders kitabı ile sınırlıdır. Söz konusu ders kitapları şunlardır; Ankara Üniversitesi TÖMER'in hazırladığı Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti (3 kitap), Dilset Yayınlarının Gökkuşluğu Türkçe Öğretim Seti (5 kitap) ve Lale Türkçe Öğretim Seti (3 kitap), Gazi Üniversitesi TÖMER'in hazırladığı Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti (5 kitap), İstanbul Üniversitesi Dil Merkezi tarafından hazırlanan İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti (3 kitap), Dokuz Eylül Üniversitesi DEDAM tarafından hazırlanan İzmir Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti (2 kitap).

Araştırmamızın verileri metin içeriği toplama ve analiz etme tekniği olan içerik analizi ile işlenmiştir. Araştırmada toplanan veriler bilgisayar ortamına aktarılmış ve kelime sıklığını ortaya çıkarmaya yarayan programların işletilmesiyle veri analizi yapılmıştır. Türkçenin yapısına uygun bir şekilde bağlam düzeltmeleri yapıldıktan sonra kelimelerin yalın halleri tespit edilmiştir.

Öncelikle araştırma konumuz olan yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitapları tarayıcı vasıtasıyla bilgisayara aktarılmış, ikinci aşamada bilgisayara aktarılan metinlerde meydana gelen bozulmalar düzeltilmiştir. Eksik veya yanlış bir şekilde bilgisayar ortamına aktarılan kelimeler ilgili kitaplar kontrol edildikten sonra gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Üçüncü aşamada ise bağlam düzeltmeleri yapılmıştır. Türkçedeki anlam zenginliği ve sesteş kelimelerin bulunması kitaplarda geçen kelimelerin tek tek okunmasını gerekli kılmıştır. Örneğin “yüz” kelimesi geçen bir kitapta bu sözcüğün “sayı mı, surat mı, yoksa yüz- fiili mi” olduğunun anlaşılması için metinlere bakmak gerekmiştir. Bir diğer düzeltme de birleşik yapılar ile ilgilidir. Hem isimlerle hem de yardımcı fiillerle oluşturulan birleşik yapılarda sadece birinci sözcük sıklık sayma işlemine dâhil edilmiştir. Bu yüzden ders kitaplarındaki bütün kelimelerin metin içerisindeki anlamı ve birleşik yapı olup olmadığı ele alınmıştır. Bağlam düzeltmeleri yapıldıktan sonra dördüncü aşamada özel isimlerin, “de / da” bağlaçlarının, soru takılarının ve rakamların ayıklanması işlemi yapılmıştır. Özel isimler yani şahıs adları silinmiş fakat kurum-kuruluş isimleri listede yerini almıştır.

Söz konusu kitaplardaki kelime varlığını incelerken aşağıdaki maddeler dikkate alınarak çözümlenmiştir:

1. Kitaplar “alfabetik sıra” esas alınarak incelenmiştir.
2. Kitaplardaki kelimeler yalın duruma getirilmiştir.
3. Hitap ifadeleri kalıplaşmış kabul edilmiştir (efendim, canım, yavrum vb.).
4. Şahıs isimleri dizinde yer almamıştır.
5. Rakamlar ve “mi” soru eki dizinden çıkarılmıştır.
6. Fiilimsilerden zarf-fiil ve sıfat-fiil ekleri çıkarılmıştır. İsim-fiiller dizine dâhil edilmiştir.
7. Fiillerin olumsuzluk hâlleri dizinde gösterilmemiştir.
8. Kurallı birleşik fiiller (yeterlik fiili, tezlik fiili vb.) dizine alınmıştır.
9. Fiillerin edilgen hâlleri korunmuştur.
10. Yardımcı fiiller (etmek, olmak vb.) kalıplaşmış kabul edilerek, kendilerinden önceki sözcük ile birlikte, o sözcüğün dizini altında gösterilmiştir.
11. Fiillerin -me/-ma ve -ış/-iş’li şekilleri korunmuştur.
12. “-lı” ve “-sız” ekini almış sözcüklerden Türkçe Sözlük’te yer almayanlar dizine alınmamıştır.
13. Zarf türündeki sözcükler kalıplaşmış kabul edilmiştir (sayesinde, hızla vb.).
14. İkişemeler kalıplaşmış kabul edilmiştir. Bunlardan sözcükleri tek başına kullanılmayanlar birlikte madde başına alınmıştır.
15. Bu unsurlar gözetilerek oluşturulan ham metin, Cibakaya programının 2.0a sürümü ve Atakan Kurt’un geliştirdiği Türkçe Metin Sıklık Çözümleyicisi programları kullanılarak dizin hâline getirilmiştir.
16. Aynı program kullanılarak sözcüklerin sıklık dizini oluşturulmuştur.

İkinci Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Ders Kitaplarının Sözcük Öğretimindeki Yeri

Bir dili öğretmede en önemli unsurların arasında hiç kuşkusuz kelimeler bulunur. Bu araştırmanın amacı da yabancı dil olarak Türkçe öğretilirken hangi seviyelerde, hangi kelimelerin kullanıldığını tespit etmektir.

Dil öğretiminde kelime öğretimi önemli bir yere sahiptir. Temel dil becerileri olan okuma, konuşma, dinleme, yazma öğretimi ve dil bilgisi öğretiminde sözcüklerin önemi ortadadır. İngilizler ve Almanlar, okul öncesi çocuklarına 2000 kelime, 7-12 yaş grubundaki çocuklarına en az 5000 kelime öğretmeyi hedeflemektedirler. Bir insanın günlük hayatta azami 3000 kelime kullandığını kültürlü bir insanın kelime dağarcığında yaklaşık olarak 22000-27000 kelime bulundurmasının, kullanmasının gerektiğini, kendini yetiştirmiş bir insanın ise 40000 kelime bilmesi gerektiğini tespit etmişler ve eğitimde hedef göstermişlerdir” (Karakuş, 2000).

“Yapılan incelemelere göre kimi ünlü yazarların söz dağarcıkları 5000 sözcük dolayındadır. Verlee adlı bir bilgin basit kimselerin 2000’den biraz çok, eğitim görmüşlerin ise en çok 4000-5000 dolayında sözcük kullandığını ileri sürer.” (Aksan, 2004). Bu sayıların çok üstünde ve altında kalanlar da bulunmaktadır: Vokabüleri zengin bir yazar olarak bilinen Peyami Safa, eserlerinde 6.400 civarında çeşit kelime kullanmıştır. “Ahmet Midhat Efendi, eserlerini 13000 kelimeyle yazmıştır” (Tosunoğlu, 2000).

British Council'in Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Başvuru Metni'ne göre toplam 22000 kelime içeren ve ismi Kelime Ailesi Çerçevesi (Word Family Framework) olan çalışmada C1 seviyesinde 5000 madde başı sözcük olmakla birlikte toplam kelime sayısı 6000 olduğu görülecektir (British Council, 2014).

Eğitim öğretim ortamının vazgeçilmezi olan ders kitabı dil öğretiminde de çok önemli bir yere sahiptir. Hem ana dili öğretimi hem de yabancı dil öğretiminde kitap, öğretmenin temel materyalidir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarının da Türk dilini, kültürünü, hayat tarzını, inanışlarını yansıtır olması gerekir.

Öğretim faaliyetlerinde çok değişik araçların geliştirilmesine rağmen, ülkemiz şartları dikkate alındığında ders kitabı öğretme ortamının önemli bir tamamlayıcısıdır. Özellikle ülkemizde ders araç ve gereçlerinin sınırlı olması sağlıklı bir öğretmen eğitiminin olmaması sebebiyle yazılan ders kitapları önemini korumaya hâlen devam etmektedir (Yalçın, 1996).

Mevcut ders kitaplarında geçen kelimelerin öğretimi ile öğrencilerin ikinci bir dilde yeterli kelime hazinesine sahip olup olmayacağı bu araştırmanın temel noktasıdır. Elbette ders kitapları dışında diğer basılı materyallerden gazete, dergi, broşür, hikâye, roman, çizgi roman, vb. kullanımı, bu materyallerde geçen kelimelerin öğretimi ile öğrencilerin kelime hazinesini geliştirilebilir. Ancak ana malzememiz ders kitabı olduğundan ve uygulamalarda da diğer basılı malzemelerden genellikle yararlanılmadığı gerçeğinden yola çıkarak ders kitaplarına düşen sorumluluğun ne kadar fazla olduğu görülecektir.

Kelime öğretimi çalışmalarında dikkat edilmesi gereken en önemli noktalardan biri, bu öğretimin planlı bir şekilde yapılması gerektiğidir. Öğretmenler, kullanacakları materyallerin kelime ve kavram gelişimini destekleyecek nitelikte olmasına özen göstermelidirler. Göğüş (1978), kelime öğretimi çalışmalarında dikkat edilmesi gereken en önemli noktalardan birinin öğrencilerin kelimeleri doğal bir yolla, dil üzerinde çeşitli etkinlikler yaparken öğrenmeleri olduğunu belirtmiştir. Öğretilmek istenen kelimeleri bir liste hâline getirip bunların anlamlarının öğrenilmesini istemek doğru değildir.

Kelime öğretiminde, öğretilecek kelimelerin arasında anlam ilişkisinin bulunmasına dikkat edilmelidir. Kelimeler bağlantıları ve anlam derinlikleriyle birlikte ele alınmalıdır; tek başlarına kelimelerin anlamı bir şey ifade etmez. Öğrenciler kelimeleri eş / yakın anlam, karşıt anlam, soyut/somut ilişkisi ve sesteşlik özelliklerine göre öğrenirlerse yanlış kullanımları da düzeltebilirler.

Avrupa Konseyi, diller için Avrupa ülkelerinde dil öğretim programlarını, program yönergelerini, sınav ve ders kitapları vb. konulardaki çalışmaları yönlendirme amacıyla ortak bir çerçeve sunmayı amaçlamıştır. (CEFR, 2002).

Ortak Başvuru Metni'nde yer alan hangi seviyede kaç kelime öğretileceği ile ilgili tablo şu şekildedir.

Tablo 1. Ortak Başvuru Metni Seviyeleri ve Madde Başı Sözcük Sayıları

OBM Seviyeleri	A1	A2	B1	B2	C1	Toplam
----------------	----	----	----	----	----	--------

İlk Defa Geçen Madde Başı Sözcük Sayısı	1500	1000	1000	1000	1000	
Toplam Madde Başı Sözcük Sayısı	1500	2500	3500	4500	5500	5500

OBM' de sözcük seçimi ile ilgili şu bilgiler yer almaktadır: (MEB, 2009)

- Ders ve alıştırma kitaplarını hazırlayanlar, metinlerde hangi sözcüklerin kullanılması gerektiği ve içerikte yer alacak sözcüklere karar vermek durumundadır. Eğitim programı ve ders planı hazırlayanlar bu çerçeveyi belirlemek zorunda olmasa da, eğitimin ilerleyişi temelinde bütünlük ve açıklık konusunda öneriler sunabilirler.
- Öğrencinin gereksinimleri ile ilgili iletişimsel becerilerinin gelişimi için, konuya özgü alanlarda, metindeki ana sözcükleri ve sözcük gruplarının belirlemek, b) dili öğrenilen sosyal gruba özgü önemli inanç ve değerlerle kültürel farklılıkları içeren sözcük ve sözcük gruplarını seçmek;
- Sınırlı tematik alanlar için belirlenmiş veya büyük bir sözcük tabanında en sık kullanılan sözcükleri seçerek sözcüksel istatistik ilkeleri izleyerek;
- Özgün sözlü ve yazılı metinler seçmek ve bu metinlerin içinde yer alan sözcükleri öğretmek/öğrenmek;
- Sözcük dağarcığı gelişimini önceden planlamamak, ancak iletişim gerektiren ödev ve uygulamalarla ilişkilendirerek, öğrencinin taleplerine yanıt olarak kendiliğinden gelişmesine izin vermek.

İncelediğimiz 21 ders kitabında madde başı sözcük sayıları Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Ders Kitaplarındaki Dil Seviyeleri ve Madde Başı Sözcük Sayıları

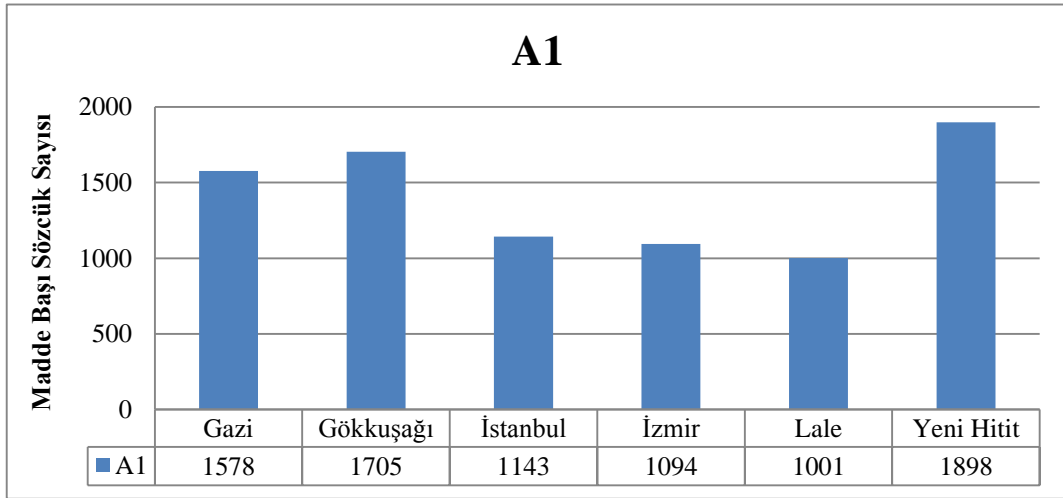
Dil Seviyeleri ve Madde Başı Sözcük Sayıları					
Ders Kitapları	A1	A2	B1	B2	C1
Gazi TÖMER	1578	938	1183	1369	1164
	Toplam:1578	Toplam:2516	Toplam:3699	Toplam:5068	Toplam:6232
Gökkuşığı	1705	1657	709	865	957
	Toplam:1705	Toplam:3362	Toplam:4071	Toplam:4936	Toplam:5893
İstanbul	1143	1269	1111		
	Toplam:1143	Toplam:2412	Toplam:3523		

İzmir	1094	925			
	Toplam:1094		Toplam:2019		
Lale	1001	828	997		
	Toplam:1001		Toplam:1829		Toplam:2826
Yeni Hitit	1898	1147	2206	868	666
	Toplam:1898		Toplam:3045		Toplam:5251
			Toplam:6119		Toplam: 6785

Ders kitapları ile ilgili olarak yukarıda vermiş olduğumuz tabloda görüldüğü gibi olması gerektiğini düşündüğümüz toplam 5500 kelime hedefine Gazi TÖMER, Yeni Hitit ve Gökkuşuğu kitapları ulaşmıştır. Özellikle Yeni Hitit 6785 sözcükle mevcut kitaplar içerisinde en zengin söz varlığı kadrosuna sahip olan öğretim setidir.

A1, A2 ve B1 olmak üzere toplam üç seviyede öğretim seti bulunan İstanbul ve Lale öğretim setleri incelendiğinde hedeflenen 3500 kelime sayısına İstanbul Yabancılar İçin Türkçe öğretim seti kitabı ulaşmıştır.

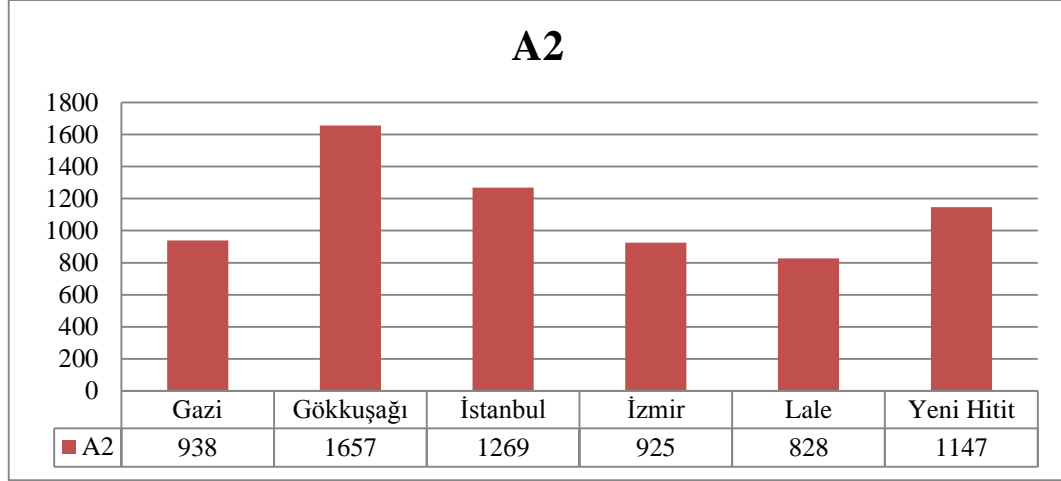
Türkçe öğretim setleri arasında en düşük seviyede kitaba ve kelimeye yer veren set ise İzmir Yabancılar İçin Türkçe kitabıdır. Temel seviyede kitapları bulunan bu öğretim setinin toplamda 2019 kelimelik bir söz varlığı içerdiği görülmektedir.

Şekil 1: A1 Seviyesindeki Ders Kitapları

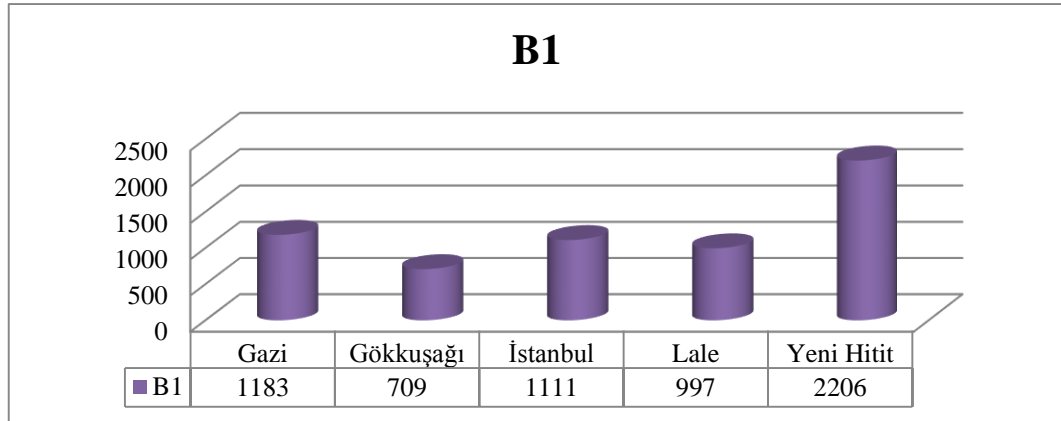
A1 seviyesindeki ders kitapları incelendiğinde ve hedeflenen sayı (1500) dikkate alındığında en uygun öğretim seti Gazi TÖMER'dir. Gökkuşuğu ve Yeni Hitit hedeflenen sayıyı aşmış İstanbul, İzmir ve Lale Türkçe öğretim setleri ise olması gereken kelime kadrosunun

altında kalmıştır. Hedef olarak verilen 1500 kelime aynı zamanda yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki ortalama kelime sayısına denk gelmektedir.

Şekil 2: A2 Seviyesindeki Ders Kitapları

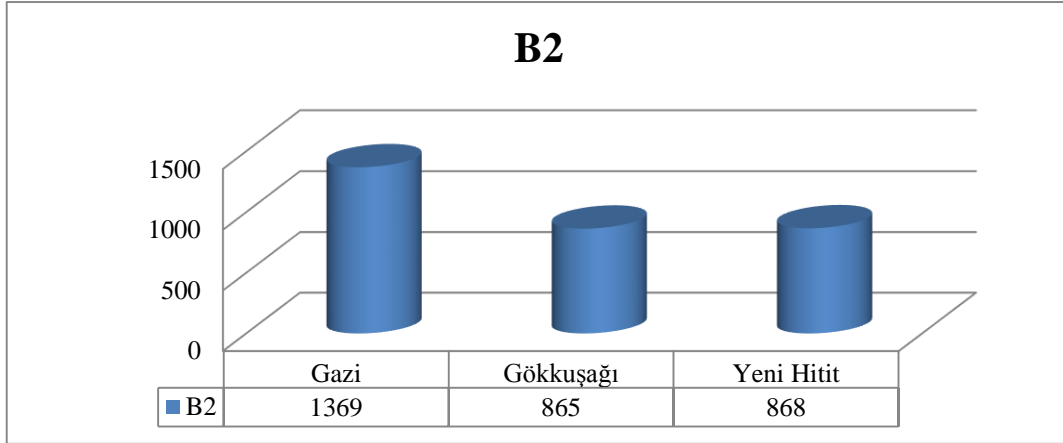
A2 seviyesindeki ders kitapları ele alındığında bir önceki seviyeye göre eklenmesi gereken sözcük sayısı 1000'dir. Bu bağlamda Türkçe öğretim setlerine göz attığımızda hedefe en uygun şekilde kelime kadrosunu arttıran öğretim seti Gazi TÖMER ve İzmir kitabıdır. Yeni Hitit ve özellikle Gökkuşuğu daha fazla sayıda sözcüğü öğretim setine eklerken, Lale öğretim seti bu seviyede en düşük sayıda kelimeyi A2 Türkçe öğretim kitabına dâhil etmiştir.

Şekil 3: B1 Seviyesindeki Ders Kitapları

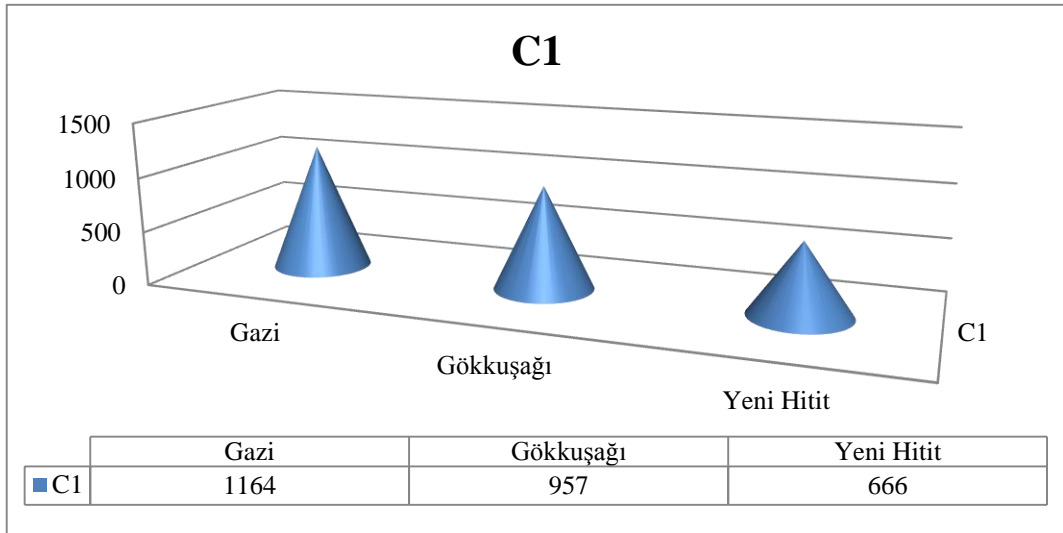
B1 seviyesi ile birlikte temel seviyeden orta seviyeye geçildiğinde eklenmesi gereken 1000 madde başı sözcük hedefine en yakın set Lale öğretim setidir. İstanbul ve Gazi TÖMER kitapları da bu seviye için uygun olabilecek sayıda kelimeyi söz varlığına eklemiştir. Gökkuşuğu kitabı ise bu seviyede olması gerekenden çok daha az sayıda sözcüğü kelime

kadrosuna dahil ederken Yeni Hitit hedef madde başı sözcük sayısının iki katını da geçerek söz varlığını nicelik olarak zenginleştirmiştir. İzmir Yabancılar İçin Türkçe öğretim setinin bu düzeyde kitabı olmaması nedeniyle değerlendirme yapılmamıştır.

Şekil 4: B2 Seviyesindeki Ders Kitapları

B2 seviyesinde üç öğretim seti kitabı yer almaktadır. Gökkuşuğu ve Yeni Hitit birbirine yakın bir şekilde hedef olan 1000 kelimedenden daha az sayıda kelimeyi söz varlığına eklemiş, Gazi TÖMER öğretim seti ise daha fazla kelime kadrosuna yer vermiştir.

Şekil 5: C1 Seviyesindeki Ders Kitapları

C1 seviyesinde ise hedef sözcük sayısı olan 1000 kelimeye en yakın öğretim seti Gökkuşuğu Türkçe öğretim setidir. Gazi TÖMER öğretim seti hedeften daha fazla sayıda sözcüğe ders kitabında yer verirken, Yeni Hitit hedeflenen sayının çok altında kelimeyi ders kitabına dâhil etmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitapları incelenmiştir.

Dil öğretimi ve öğreniminde kelime hazinesinin önemi tartışılmaz bir gerçektir. Konuşma, yazma, anlama ve okuma becerilerinin vazgeçilmez unsuru olan kelimelerin sayısı doğal olarak adı geçen beceri alanlarındaki başarıyı arttıracaktır. Gerek aktif gerekse pasif kelime dağarcığının çokluğu o dilde kendimizi daha iyi ifade etme veya yazılanları, dinlenenleri daha iyi anlamayı sağlayacaktır.

Öğretimin ilerleyişinde bütünlük ve açıklık noktasında yabancı dil olarak Türkçe öğretim ders kitaplarındaki metinlerde sıklık derecesine göre sözcüklere yer verilmesinde fayda vardır. Ancak bu sözcüklerin içerikle uyum içerisinde metinlere yerleştirilmesi gerekir.

Başlangıç seviyesinde günlük konuşma dilinde yer alan ve sıklıkla kullanılan kelimelere yer verilerek yeni öğrenilen dilde basit düzeyde iletişim sağlanması öğrencinin motivasyonu açısından elzemdir.

İlerleyen seviyelerde özellikle B2 ve C1 seviyesinde özgün metinler seçiminde de tespit edilen 5500 kelime içerisinde yer alan kelimelerin kontrolü ve ona göre metin seçimi yapılmasında fayda vardır.

Ders kitabının tanımında öncelikli olarak hangi sözcüklerin yer alacağı kadar önemli bir diğer husus da bir metinde yer alacak bilinmeyen kelime sayısıdır. Öğretilecek sözcük sayısının kaç adet olacağı yanında, bunların ne kadar sıklıkla tekrar edeceğidir. Bu noktada ana dilinde bireyin bir derste ne kadar kelime öğrendiği ve öğrenimlerin kalıcı olması için kaç kez tekrarlandığı bilgisinden faydalanabilir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılmak üzere hazırlanacak olan kelime, söz varlığı kitaplarında araştırma sonucu oluşturulan hangi seviyede ne kadar kelime kullanılması gerektiği diğer araştırmacılar tarafından hazırlanacak sözlüklerde, okuma kitaplarında, edebi metinlerin seviyelere göre uyarlanmasında ve yeni listeler oluşturulmasında örnek olarak kullanılmalıdır.

Ders kitaplarının daha faydalı olması adına sözcük sayısı ve seviyelere uygunluk dikkate alınması gerekir.

Akademik alan için de sözcüklerin tespitinde fayda vardır. Çünkü hâlihazırda Türkçe genellikle eğitim amaçlı öğrenilmektedir. Bu nedenle farklı akademik disiplinlerin terim ve sözcüklerinin tespiti ardından buna uygun metinlerin oluşturulması ya da seçimi çok önemli bir husustur ve bu alanda henüz bir çalışma yapılmamıştır. Bu konu ivedilikle ele alınmalıdır.

Metinler hazırlanırken kelime sıklığı ve söz varlığı çalışmalarının belirli aralıklarla tekrarlanmasına ihtiyaç vardır. Çünkü dil canlı bir varlıktır ve gelişen teknoloji ile birlikte kelime dağarcığı da değişmekte, gelişmektedir. Öncelik yaşayan dilin öğretilmesi olduğuna göre bizim de yıllar boyu 2003 tarihli Kelime Sıklığı sözlüğünü esas alarak kelime tespiti yapmamız yeterli olmaz.

Kelime sıklığı çalışmaları yapmak, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin yanında ana dili olarak öğrenenler için de hangi kelimelerin öğretileceğinin belirlenmesi noktasında çok faydalı olacaktır. Bunun yanında kelime sıklığı çalışmaları, temel söz varlığının oluşturulmasında, dilin gelişim süreci hakkında fikir edinmede, metin çözümlerinin daha sağlıklı yapılmasında ve kelimelerden hareketle kültür değişimini anlamada katkı sağlayacaktır. Bu şekilde Türkçede kelime ve her seviyeye göre hazırlanmış ders kitaplarıyla kelime sıklığı bunun yanında söz varlığı çalışmalarıyla daha sistemli ve kolay öğrenilir bir dil olmasına katkıda bulunabilir.

Kaynakça

- Aksan, D. (2006). *Dil, şu büyüdü düzen*. Ankara: Bilgi.
- Aksan, D. (2004). *Türkçenin sözcüklüğü*. Ankara: Engin.
- Banguoğlu, T. (1998). *Türkçenin grameri*, Ankara: Türk Dil Kurumu.
- British Council (2014). Word Family Framework. 12.12.2014
<http://www.britishcouncil.org.tr>
- Council of Europe (2002). *Common European framework of reference for languages: learning, teaching, assessment*. Strasbourg: Language Policy Unit.
- Ergin, M. (1977). *Türk dil bilgisi*, İstanbul: Minnetoğlu.
- Gencan, T.N. (2001). *Dil bilgisi*. Ankara: Ayraç.
- Göğüş, B. (1978). *Orta dereceli okullarda Türkçe ve yazın eğitimi*. Ankara: Gül.
- Kaplan, M. (1996). *Kültür ve dil*, İstanbul: Dergâh.
- Karakuş, İ. (2000). *Türkçe Türk dili ve edebiyatı öğretimi*. Ankara: Sistem Ofset.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Korkmaz, Z. (2003). *Türkiye Türkçesi grameri*. Ankara: TDK.
- Martinet, A. (1998): *İşlevsel genel dilbilim*, (B. Vardar, Çev.). İstanbul: Multilingual.
- MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Çeviri Komisyonu (2009). *Diller için Avrupa ortak başvuru metni öğrenme-öğretme-değerlendirme*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Özdemir, E. (1969). Öz Türkçe: Sözcüklerin gücü. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* 216, 770.
- Porzig, W. (1985). *Dil denen mucize* (V. Ülkü, Çev.). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Tosunoğlu, M. (2000). "Kelime servetinin eğitim öğretimdeki yeri ve önemi", *Millî Eğitim Eğitim Dergisi*, 144.
- Türk Dil Kurumu (2005). *Türkçe sözlük*. Ankara: TDK.

Yalçın, A. (1996). Türkçe ders kitaplarının planlanması ve yazılması. Türk Yurdu (107) 24.